

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Γ΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Θουκυδίδης, «Περικλέους Επιτάφιος», 2. 40

Τίτλος:

«Πίσω από τη βιτρίνα...»

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΝΤΖΩΡΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Πίσω από τη βιτρίνα...

Δημιουργός

Βασιλική Μαντζώρου

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Γενικής Παιδείας

(Προτεινόμενη) Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Χρονολογία

Νοέμβριος 2012

Διδακτική/Θεματική Ενότητα

Θουκυδίδης, «Περικλέους Επιτάφιος», 2. 40

Διαθεματικό

Όχι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

—

Χρονική διάρκεια

±5 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, σχολικό εργαστήριο.

II. Εικονικός χώρος: διαδίκτυο.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Προκειμένου να υλοποιηθεί το παρόν σενάριο, απαιτείται η συστηματική εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με τις *ομαδοσυνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας* αρχικά και, κατόπιν, με τη χρήση και την αξιοποίηση των βασικών εργαλείων των ΤΠΕ (επεξεργαστής κειμένου, λογισμικό παρουσιάσεων, τεχνικές αναζήτησης στο διαδίκτυο) και κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή (σχολικό εργαστήριο Η/Υ, φορητός Η/Υ, βιντεοπροβολέας, πρόσβαση στο διαδίκτυο). Επίσης, κρίνεται απαραίτητη η καλή γνώση της αγγλικής τουλάχιστον από δύο μέλη των ομάδων, καθώς είναι αναγκαία η πρόσβαση σε ξενόγλωσσους πόρους.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ενώ έχει ήδη ξεκινήσει ο Πελοποννησιακός Πόλεμος, η αθηναϊκή δημοκρατία παρουσιάζεται από τον Περικλή ως η τέλεια κοινωνία. Πολιτικά ρεαλιστής ο Περικλής αναγνωρίζει πιθανώς πως μόνον η διαρκής επίδειξη -έμμεση ή άμεση- της πολεμικής ισχύος μπορεί να διατηρήσει το ηγεμονικό *status* των Αθηνών, καθώς οι αποκαλούμενοι σύμμαχοι δεν είναι πλέον οικειοθελώς στο πλευρό της Αθήνας. Η αύξηση της πολεμικής ισχύος είναι το μέσο για να απολαμβάνει η πόλη ειρηνικά τον πλούτο της. Το παρόν σενάριο στηριζόμενο στο κεφάλαιο 40 του «Επιταφίου» του Περικλή επιδιώκει να διεισδύσει στις ρωγμές της τέλει εικόνας της αθηναϊκής δημοκρατίας και να διερευνήσει τη ρητορική υπερβολή αυτού που ο Περικλής παρουσιάζει.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

«Ακόμα και αν από τον κόσμο της κλασικής Αθήνας δεν μας είχε σωθεί τίποτε άλλο, ούτε κείμενο, ούτε αρχιτεκτόνημα, ούτε γλυπτό, ούτε αγγείο, έξω από τον επιτάφιο λόγο που καταχωρίζει ο Θουκυδίδης στο δεύτερο βιβλίο της ιστορίας του, και μόνο οι λίγες αυτές σελίδες θα αρκούσαν να μας αποκαλύψουν σε πόσο ύψος είχε φτάσει ο αθηναϊκός πολιτισμός στο δεύτερο μισό του 5ου π.Χ. αιώνα: να μας φανερώσουν ακόμα πόσο δυνατό ένιωθε ο Αθηναίος πολίτης το δεσμό του με την πόλη του και πόσο καλά ήξερε ποια τα δικαιώματα του και ποιες οι υποχρεώσεις του απέναντι της. Αν υπάρχει ένα κείμενο που να δίνει το αληθινό νόημα της δημοκρατίας και του πατριωτισμού, αυτό είναι ο Επιτάφιος [...]. Και κάτι άλλο: Ένας λόγος πανηγυρικός δεν έχει μοναδικό σκοπό να υμνήσει αυτά που έγιναν, αλλά και να φρονηματίσει, δείχνοντας αυτό που πρέπει να γίνει –να φρονηματίσει πλασματικά τους σύγχρονους ακροατές, ουσιαστικά όμως όλον τον μεταγενέστερο κόσμο, όταν μάλιστα έχουμε να κάνουμε με ένα κτῆμα ἐς αἰεί, όπως η συγγραφή του Θουκυδίδη. Και είναι βέβαιο πως ο μεγάλος ιστορικός θέλησε να υψώσει μπροστά στον άνθρωπο όλων των καιρών και τόπων ένα ιδανικό ζωής, που αξίζει να παλέψει κανείς να το πραγματώσει, και ας μην τον αφήνει η ωμή ζωή να το πραγματώσει απόλυτα». (Ι. Θ. Κακριδής, «Ελλήνων λόγοι», Θεσσαλονίκη 1981, σελ. 173-179, βλ. [Βιβλίο εκπαιδευτικού, σ. 30 – 34.](#))

Ένα πραγματικό μάθημα δημοκρατίας, όπως ο «Επιτάφιος» του Περικλή, σύμφωνα με όσα καταγράφει πιο πάνω ο Ι. Θ. Κακριδής και όπως συνηθίζουμε φιλόλογοι και μη να λέμε, έχει καταδικαστεί από το Ωρολόγιο Πρόγραμμα Διδασκαλίας σε ένα μονόωρο εβδομαδιαίως. Είναι γενικά παραδεκτό ότι παρατηρούνται ουσιαστικές ελλείψεις στη γλωσσική κατάρτιση των μαθητών, οι οποίες τους δυσκολεύουν εξαιρετικά στην κατανόηση των κειμένων. Το αποτέλεσμα είναι καθηγητές και μαθητές να καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες, ανεπιτυχώς τις περισσότερες φορές, να συνταιριάξουν το κείμενο, τη μετάφραση και την ερμηνεία

του με τη διδασκαλία των γλωσσικών και συντακτικών φαινομένων. Στην περίπτωση αυτή, δεν υλοποιείται κανένας από τους σκοπούς του [Προγράμματος Σπουδών](#) της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας. Ούτε η αρχαία γλώσσα κατακτάται στον προσδοκώμενο βαθμό ούτε η ανθρωπιστική παιδεία υπηρετείται ουσιαστικά. Πολύ περισσότερο όταν το προς διδασκαλία κείμενο είναι ο «Επιτάφιος» του Περικλή, όπου και η γλωσσική προσπέλαση και η ενασχόληση με τον κόσμο και τις ιδέες του κειμένου προσκρούουν σε ορισμένες από τις παθογένειες του σύγχρονου ελληνικού λυκείου. Εκτός από αυτό, το μάθημα προορίζεται για τη Γ' Λυκείου, τάξη στην οποία τα μαθήματα που δεν περιλαμβάνονται στον στενό πυρήνα των κατευθύνσεων αντιμετωπίζονται με απόλυτη αδιαφορία από τους μαθητές. Επιπρόσθετα, το αρχαίο κείμενο προσεγγίζεται δύσκολα από τους μαθητές που δεν ακολουθούν τη θεωρητική κατεύθυνση, καθώς το αντιμετωπίζουν με αρνητισμό και ορισμένες φορές, όπως οι ίδιοι δηλώνουν, ως ξένη γλώσσα.

Για αυτόν τον λόγο, απαιτείται ενός άλλου τύπου προσέγγιση που θα υπερβαίνει την παραδοσιακή διδασκαλία και το κείμενο, θεωρώντας το περισσότερο ως αφορμή, υπακούοντας σε αρχές οι οποίες ευνοούν την επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ των μαθητών. Αυτές οι μέθοδοι θα επιτρέψουν στους μαθητές να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους, να αναδείξουν τις ιδιαιτερότητές τους και να αναπτύξουν ποικίλες ερμηνείες σχετικά με τα συμφραζόμενα –αλλά και τα μη συμφραζόμενα– του μαθήματος. Οι παραπάνω αρχές όχι μόνο εμπλουτίζουν τους διδακτικούς χειρισμούς που αναπτύσσει ο εκπαιδευτικός στο μάθημα, αλλά μπορούν και να εμπλέξουν τους μαθητές σε μαθησιακές διαδικασίες που ξεπερνούν τον πληροφοριακό χαρακτήρα και τις στερεοτυπικές πρακτικές. Βοηθούν, δηλαδή, τους μαθητές να προσεγγίζουν πληροφορίες ή να αναπτύσσουν ιδέες, δεξιότητες, αξίες, συναισθήματα, τρόπους σκέψης και μέσα έκφρασης του εαυτού τους, με βάση τη σύγχρονη εκπαιδευτική απαίτηση «να μάθουν πώς να μαθαίνουν». Κατά συνέπεια, προκρίνεται η *ευρετική – ανακαλυπτική μέθοδος κατασκευής της γνώσης*, που θα υλοποιηθεί μέσω της *ομαδοσυνεργατικής μάθησης*.

Οι ομάδες ορίζουν τους ρόλους των μελών τους (χειριστής Η/Υ, συντονιστής κλπ.) και εργάζονται σε συγκεκριμένο υλικό (κείμενα, πηγές, εικόνες, διαγράμματα, χάρτες κλπ.) κρατώντας σημειώσεις, καταθέτοντας απορίες, απαντώντας σε ερωτήματα και γενικά συγκροτώντας σε ενιαίο περίπου σώμα το προϊόν της δουλειάς τους. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη φάση αυτή είναι να παρακολουθεί την ομάδα, να ενθαρρύνει δίνοντας οδηγίες, να επιλύει απορίες, να διαχειρίζεται τον χρόνο κλπ.

Οι ομάδες ανακοινώνουν τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν και προβαίνουν στη στοχαστική ερμηνεία τους, κάνοντας συνοψίσεις και αναζητώντας συνδέσεις, προεκτάσεις κλπ.

Στόχος είναι να εμπλακούν προσωπικά σε κοινό προβληματισμό, να κινητοποιηθούν και να αναπτύξουν νοητικές διεργασίες, προκειμένου να δώσουν λύσεις στη διάρκεια συζήτησης με ολόκληρη την τάξη ή στη διάρκεια μιας διάλεξης. Οι μαθητές παράγουν ερωτήσεις, παραδείγματα ή απαντήσεις, καλούνται να επανεξετάσουν, να συνοψίσουν, να συζητήσουν, να βοηθήσουν ο ένας τον άλλον ή να δημιουργήσουν κάτι μαζί. Η μάθηση οικοδομείται, λοιπόν, κοινωνικά και ιδιοσυγκρασιακά, δεν έχει όμως στατικό χαρακτήρα, πρέπει να χρησιμοποιείται από το άτομο κριτικά για την κατανόηση της πραγματικότητας και των κοινωνικών δομών που τη συνιστούν (Ματσαγγούρας, 1999) και ταυτίζεται με το διαρκώς ζητούμενο, την κατανόηση του εσωτερικού κόσμου των μαθητών, την αυτογνωσία των εκπαιδευτικών, την αναζήτηση του κατάλληλου κάθε φορά πλαισίου μάθησης, που συνδέεται με την εμπειρία και τη ζωή.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε τέτοιες συνθήκες μάθησης είναι εντελώς διαφορετικός, υποστηρικτικός, ενθαρρυντικός, όχι πάντως ο ρόλος του αποκλειστικού φορέα της γνώσης. Ακόμη, είναι ο συνερευνητής που μαζί με τους μαθητές του θα προβληματιστεί για τη φύση της γνώσης και της διδασκαλίας, θα αντιμετωπίσει δυσκολίες, θα αξιοποιήσει κάθε απροσδόκητη περίσταση που θα δημιουργηθεί. Μια τέτοια θεώρηση, χωρίς να αγνοεί στόχους και προθέσεις, προωθεί τη *χειραφέτηση* του εκπαιδευτικού, διευκολύνει την *επίτευξη κοινωνικής αλλαγής*,

προάγει την εσωτερική δυναμική του επαγγέλματος και συνεισφέρει στον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης (Ξωχέλλης, 2005).

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιχειρείται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να αντιληφθούν τη σημασία της συμμετοχής στα κοινά.
- Να αναγνωρίσουν πως «κάθε νόμισμα έχει δύο όψεις» και να ασκηθούν στη μη επιφανειακή προσέγγιση των πραγμάτων και στη σφαιρική και πολυεπίπεδη αντιμετώπισή τους.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιχειρείται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να ασκηθούν στην αναγνώριση της βραχυλογίας και της αντίθεσης ως εκφραστικών μέσων.
- Να διακρίνουν τις επιμέρους αρετές των Αθηναίων.
- Να μπορούν να παράγουν προφορικό σχεδιασμένο λόγο σε συγκεκριμένο πλαίσιο.

Γραμματισμοί

Επιχειρείται οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να αξιοποιούν τις ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες.
- Να ασκηθούν στη σύγκριση κειμένων, την κριτική αποτίμησή τους και την εξαγωγή προσωπικών συμπερασμάτων.
- Να εξοικειωθούν με τα σώματα κειμένων και να ανιχνεύουν παραδείγματα μέσα από τα αυθεντικά συμφραζόμενα.
- Να ασκηθούν στον διάλογο, την κριτική αποτίμηση πηγών διαφορετικού είδους για την εξαγωγή συμπερασμάτων και στην παραγωγή προφορικού ή γραπτού λόγου σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο.

- Να ασκηθούν στη διαδικασία ελέγχου των έντυπων και ηλεκτρονικών πηγών πληροφόρησης.
- Να αντλούν από τον πνευματικό πολιτισμό, αρχαίο και νεότερο, ερεθίσματα για την κριτική αντιπαράθεση με το σύγχρονο περιβάλλον.

Διδακτικές πρακτικές

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Γίνεται προετοιμασία στην τάξη σε σχέση με το περιεχόμενο του κεφαλαίου και ανακεφαλαίωση των στοιχείων που έχουν ήδη διδαχθεί, προκειμένου να συνδυαστούν με τα επόμενα. Ακολουθεί συζήτηση σχετικά με τις αρχές της δημοκρατίας.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνδέεται με τους στόχους διδασκαλίας του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Λύκειο.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ευελπιστούμε ότι η εισαγωγή των ΤΠΕ σε ένα τέτοιο μάθημα θα συμβάλει θετικά, ώστε να κεντρίσει το ενδιαφέρον των μαθητών, και θα τους εμπλέξει δημιουργικά σε δραστηριότητες διερευνητικού τύπου. Επίσης, θα συντελέσει στη δημιουργία κριτικών υποκειμένων που θα διαθέτουν την υποδομή, ώστε να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της εποχής .

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Θουκυδίδη, «Περικλέους Επιτάφιος» Γ΄ Λυκείου: [Κεφάλαιο 40](#).

Κακριδής, Ι. Θ. 1981. «Ελλήνων Λόγοι». Θεσσαλονίκη: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», 173-179. Στο Θουκυδίδη, «Περικλέους Επιτάφιος» Γ΄ Λυκείου: [Βιβλίο εκπαιδευτικού, 30 – 34](#).

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

[Θουκυδίδης, «Ιστορίες» 2.84-116](#). Στο *Θουκυδίδου Ιστορίαι* I–II. ²1960 [1940, Οξφόρδη: Oxford University Press]. Μτφρ. Ε. Κ. Βενιζέλος. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας». [«Μικρός Απόπλους»: Κείμενα σε ηλεκτρονική μορφή – Υπευθ. Άγγ. Περδικούρης].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-Θουκυδίδης, [«Ιστορίες» 2.40](#). Στο *Thucydidis Historiae* I–II. 1942. Ed. H.S. Jones & J.E. Powell. Oxford Clarendon Press.

-Ισοκράτης, [«Πανηγυρικός», 100 - 109](#). Στο *Isocrates*, vol. I–III. 1980. Ed. G. Norlin. Loeb Classical Library. Cambridge, MA: Harvard University Press - London: William Heinemann Ltd.

Υποστηρικτικό / εκπαιδευτικό υλικό

Βίντεο

[«Αχαρνής»](#) του Αριστοφάνη, Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος, Βασιλικό Θέατρο 2010, μετάφραση: Κ. Χ. Μύρης, σκηνοθεσία: Σωτήρης Χατζάκης, σκηνικά: Γιώργος Πάτσας, κοστούμια: Έρση Δρίνη, μουσική: Σταμάτης Κραουνάκης (διάρκεια αποσπάσματος: 2'50'') [πηγή: Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος]

Εκπαιδευτική Τηλεόραση: [Σπάρτη: Ιστορία και πολιτισμός I](#) και [II](#). 2006. Σκηνοθεσία: Τζ. Κομηνέας, σενάριο: Γ. Σκεπάρνης, αφήγηση: Δ. Κοντογιάννης, απαγγελία: Γρ. Βαλτινός, Μουσική: Π. Στέφος. [πηγή: Εκπαιδευτική Τηλεόραση – ΥΠΕΠΘ].

Universidade de Santiago de Compostela – Instituto de Investigacións Tecnolóxicas: [Acropolis of Athens: Full reconstruction, 2001](#), directed by Carlos Hernandez [πηγή: YouTube]

Ιστοσελίδες

[Ancient Greek Cities: Σπάρτη](#) [Ιστοχώρος για τις αρχαίες ελληνικές πόλεις – Υπευθ. Ελ. Παπακυριάκου - Αναγνώστου].

[Αρχαία Σπάρτη](#) [Ιστοχώρος για τον πολιτισμό της αρχαίας Σπάρτης – Υπευθ. Β. Παπαδάκος].

Αρχαιολογία της πόλης των Αθηνών: [Σκοτεινοί αιώνες – Κλασικοί χρόνοι](#) [πηγή: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών].

Ελληνική Ιστορία στο Διαδίκτυο [πηγή: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού]:

- [Δημόσια οικονομική πολιτική](#) (της κλασικής Αθήνας)
- [Κλασική περίοδος](#)
- [Πεντηκονταετία](#)

[Movie Maker](#) [Ελεύθερο λογισμικό επεξεργασίας παρουσιάσεων, ταινιών και ήχου].

Perseus Digital Library [Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Περσέα]: H. G. Liddell – R. Scott, 1940. [A Greek-English Lexicon](#) (revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick McKenzie). Oxford: Clarendon Press.

[Prezi](#) [Ελεύθερο λογισμικό παρουσίασης και επεξεργασίας ψηφιακού υλικού]

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]: [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#).

The Stoa Consortium: [A Glossary of Athenian Legal Terms](#): λ. [«ἀπράγμων»](#) (Γλωσσάρι Αθηναϊκών Νομικών Όρων) [Serving news, projects, and links for Digital Classicists everywhere].

Τιβέριος, Μ. Α. [«Τα Μεγάλα Διονύσια της αθηναϊκής υπερδύναμης»](#), εφημ. «Το Βήμα», 23/03/2003.

[VuVox](#) [Ελεύθερο λογισμικό παρουσίασης και επεξεργασίας ψηφιακού υλικού].

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1^η ώρα στο εργαστήριο πληροφορικής

Οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες, εργάζονται για το [Εισαγωγικό Φύλλο Εργασίας](#), εκτελώντας συγκεκριμένες δραστηριότητες. Συγκεκριμένα, εισέρχονται στον ιστότοπο της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα, εντοπίζουν [το κεφάλαιο 40](#) και κατόπιν, με βάση τα στοιχεία της μετάφρασης, αποδελτιώνουν σε πίνακα τα χαρακτηριστικά των Αθηναίων που περιέχονται σε αυτό. Είναι σαφές ότι με τη δραστηριότητα αυτή επιχειρείται η ενεργοποίηση της αφαιρετικής και κριτικής ικανότητας των μαθητών, ενώ ταυτόχρονα γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστούν αβασάνιστες γνώμες που έχουν σχηματιστεί από τα προηγούμενα μαθητικά τους χρόνια. Κατόπιν, τους ζητείται να επιχειρηματολογήσουν για κάποιο στοιχείο του ήθους των Αθηναίων που θεωρούν σημαντικό. Μοιραία η σύγκριση με τη Σπάρτη διατρέχει όλον τον «Επιτάφιο», δε θα μπορούσε, λοιπόν, να παραβλεφθεί και εδώ. Είναι γεγονός ότι η σπαρτιατική κοινωνία ασκεί μεγάλη έλξη στους μαθητές και κυκλοφορούν μεταξύ τους πολλά ιδεολογήματα και στρεβλώσεις που προέρχονται κυρίως από το διαδίκτυο και τη χολιγουντιανή απόδοση της ιστορίας της Σπάρτης με τη γνωστή ταινία «300». Επιδιώκουμε, λοιπόν, να ανατρέξουν σε συγκεκριμένους ψηφιακούς πόρους, ώστε να ανακατασκευάσουν αυτήν την εικόνα, να εντοπίσουν τις διαφορές των δύο χαρακτήρων και να οδηγηθούν τελικά στην *ενσυναίσθηση*, επιλέγοντας το ήθος που θεωρούν ότι τους αντιπροσωπεύει.

2^η ώρα

Το [επόμενο Φύλλο Εργασίας](#) αναφέρεται στην εικόνα της πόλης και στόχος είναι να καταδειχθούν η «φιλοκαλία» και η «ευτέλεια» ως αρετές του κλασικού ανθρώπου, αλλά και η ρητορική υπερβολή που σχετίζεται με την παρουσίαση των στοιχείων αυτών.

3^η ώρα

Το αθηναϊκό πολίτευμα

Οι μαθητές ξεκινούν διερευνώντας τον όρο «απράγμων», έτσι ώστε να κατανοήσουν τη σημασία της προσωπικής συμμετοχής για το δημοκρατικό πολίτευμα. Για να

επιτευχθεί η μεγαλύτερη συμμετοχή των μαθητών, τους ζητείται να κατασκευάσουν διαδικτυακά αφίσσα ευαισθητοποίησης για τη συμμετοχή στα κοινά, όπου θα ενσωματώνουν όσα λέει ο Περικλής. Με τον τρόπο αυτό, θα συνειδητοποιήσουν ότι τα αρχαία ελληνικά κείμενα είναι ζωντανά και μπορούν να σχολιάσουν και τη σημερινή πραγματικότητα. Η επόμενη δραστηριότητα επιχειρεί να συνδέσει την «επαγγελματοποίηση» της πολιτικής με την παρακμή της δημοκρατίας. Αρχικά, συλλέγουν στοιχεία σχετικά με τους μισθούς των δημόσιων αρχόντων και κατόπιν παρακολουθούν ένα βίντεο από την παράσταση των «Αχαρνέων» του Αριστοφάνη (ΚΘΒΕ, 2010), όπου ο Δικαιόπολις περιγράφει τη ζοφερή κατάσταση της Αθήνας του Πελοποννησιακού Πολέμου. Το ζητούμενο είναι να καταλήξουν οι μαθητές σε συμπεράσματα σχετικά με τις αδυναμίες της αθηναϊκής δημοκρατίας.

4^η ώρα

Η συμπεριφορά των Αθηναίων προς τους συμμάχους

Οι μαθητές διερευνούν τη μετατροπή της Αθηναϊκής Συμμαχίας σε ηγεμονία εντοπίζοντας τους παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτό. Κατόπιν, μελετούν τον διάλογο Αθηναίων - Μηλίων που παραθέτει ο ίδιος ο Θουκυδίδης, ένα ασυνήθιστο απόσπασμα γραμμένο σε μορφή που θυμίζει θεατρικό έργο. Σε αυτό αναδεικνύεται καθαρά ο ιμπεριαλιστικός κυνισμός των Αθηναίων που αρνούνται στους Μηλίους το δικαίωμα αυτοδιάθεσης ή τουλάχιστον ουδετερότητας. Τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνουν οι μαθητές είναι διαμετρικά αντίθετα με όσα ο Περικλής παραθέτει, γεγονός που παραπέμπει και στην άλλη όψη του νομίσματος. Κατόπιν, μελετούν ένα άρθρο του καθηγητή Μ. Τιβέριου και συγκεντρώνουν τα συμπεράσματά τους σε ένα τελικό κείμενο με τον τίτλο «Αλήθειες και ψεύδη για τη σχέση των Αθηναίων με τους συμμάχους τους».

5^η ώρα

Όλα όσα διερευνήθηκαν παραπάνω θα συνοψιστούν και θα καταλήξουν σε ένα άρθρο με τίτλο «Οι δύο όψεις της αθηναϊκής δημοκρατίας».

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Να εισέλθετε στον ιστότοπο της [Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#) και ακολουθώντας τη διαδρομή: *Αρχαία ελληνικά* → *Εργαλεία* → *Σώματα κειμένων* → *Ανθολόγιο Αττικής Πεζογραφίας* → *Κατάλογος κειμένων*, να εντοπίσετε το κεφάλαιο 40. Να ανοίξετε και να μελετήσετε τις [δύο παρατιθέμενες μεταφράσεις](#) του Ελ. Βενιζέλου και της Ελ. Λαμπρίδη. Κατόπιν, να δημιουργήσετε πίνακα με τρεις στήλες, στη μια εκ των οποίων θα αποδελτιώσετε το σημείο του κειμένου όπου αναφέρεται κάποιο συγκεκριμένο χαρακτηριστικό του ήθους των Αθηναίων, στη δεύτερη τη μετάφρασή του και στην τρίτη ένα δικό σας επίθετο ή φράση που θα το αποδίδει.
2. Από τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώσατε, να επιλέξετε αυτό που κατά την κρίση σας είναι περισσότερο σημαντικό και να επιχειρηματολογήσετε για την επιλογή σας σε μία παράγραφο 120 λέξεων.
3. Σε αρκετά σημεία του λόγου μέχρι τώρα ο ρήτορας προβαίνει σε ανοικτές ή συγκαλυμμένες συγκρίσεις με τη μεγάλη αντίπαλο των Αθηναίων, Σπάρτη. Θυμηθείτε όσα συζητήθηκαν στα κεφάλαια 37 και 39.

Να περιηγηθείτε στις παρακάτω ιστοσελίδες που αναφέρονται στην αρχαία Σπάρτη:

- [Αρχαία Σπάρτη](#)
- [Ancient Greek Cities](#)

Να δείτε ένα από τα παρακάτω βίντεο της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης, διάρκειας δεκαοκτώ λεπτών (18') το καθένα, που επίσης αναφέρονται στην αρχαία Σπάρτη. Η επιλογή είναι δική σας, τα στοιχεία που δίδονται είναι παρόμοια:

- [Σπάρτη: Ιστορία και πολιτισμός I](#)
- [Σπάρτη: Ιστορία και πολιτισμός II](#)

Αφού λάβετε υπόψη τα στοιχεία που συγκεντρώσατε για τον χαρακτήρα των Αθηναίων στην πρώτη δραστηριότητα και το υλικό που συλλέξατε για την αρχαία Σπάρτη, να παρουσιάσετε σε ένα κείμενο δύο παραγράφων τις διαφορές στο ήθος των πολιτών των δύο πόλεων, εστιάζοντας την προσοχή σας στα στοιχεία που αναφέρονται στο κεφάλαιο 40.

Αν υποθέταμε ότι με μια μηχανή του χρόνου μεταφερόμασταν στο παρελθόν, σε ποια από τις δύο πόλεις νομίζατε ότι θα ταίριαζε περισσότερο στον χαρακτήρα σας να ζείτε; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο που δε θα ξεπερνά τα τρία λεπτά (3΄) για τον καθένα.

Φύλλο Εργασίας 1

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

«Αγαπούμε δηλαδή και δουλεύουμε την ομορφιά χωρίς να τη συγχέουμε με την πολυτέλεια, και κυνηγούμε τη γνώση και τη σοφία χωρίς για τούτο να χάνουμε τον αντρισμό μας· γιατί χρησιμοποιούμε τα πλούτη μας μάλλον σαν ευκαιρία για έργα παρά για καυχησιάρικα λόγια».

1. Να εισέλθετε στην [Ψηφιακή βιβλιοθήκη του Περσέα](#), να εντοπίσετε το έργο του Θουκυδίδη και με τη βοήθεια [του λεξικού Liddell-Scott](#) να προσδιορίσετε της σημασία των παρακάτω λέξεων: «φιλοκαλούμεν», «ευτελείας».
2. Να ανατρέξετε στους παρακάτω υπερδεσμούς:
  - [Acropolis of Athens: Full reconstruction, 2001](#)
  - [Κλασική περίοδος](#)
  - [Αρχαιολογία της πόλης των Αθηνών](#)

Στον πρώτο, θα έχετε την ευκαιρία να παρακολουθήσετε μια εντυπωσιακή ανακατασκευή του Παρθενώνα· στο δεύτερο, θα αντλήσετε πληροφορίες και υλικό για την πολιτισμική ακτινοβολία των Αθηνών την εποχή του Περικλή· στο τρίτο, θα δείτε αναλυτικά τα αρχιτεκτονήματα της πόλης των Αθηνών της κλασικής περιόδου.

3. Αφού λάβετε υπόψη σας όλα τα παραπάνω καθώς και όσα λέγονται από τον Περικλή στον «Επιτάφιο», θα γράψετε τα συμπεράσματά σας σε ένα άρθρο με τίτλο: «Ευτέλεια, απλότητα και υπερβολή στην Αθήνα του Περικλή».

Φύλλο Εργασίας 2

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

«Και νοιάζονται οι ίδιοι άνθρωποι και τις ιδιωτικές τους δουλειές και τα πολιτικά, κ' ενώ άλλοι σ' άλλα επαγγέλματα ασχολούνται, όμως γνωρίζουν όλοι τα πολιτικά ζητήματα κατά βάθος· γιατί μόνον εμείς θεωρούμε όποιον δεν ανακατεύεται σ' αυτά, όχι σαν άνθρωπο που κοιτάζει τη δουλειά του, αλλά σαν άνθρωπο άχρηστο· κ' οι ίδιοι άνθρωποι κρίνουνε για τις πολιτικές πράξεις, και προσπαθούν να επινοήσουνε σωστές λύσεις για τα πολιτικά ζητήματα...».

1. Να αναζητήσετε τον τύπο «ἀπράγμονες» στο [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) του Μ. Τριανταφυλλίδη, που θα βρείτε στον ιστότοπο της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

Να εισέλθετε στο [Γλωσσάρι Αθηναϊκών Νομικών Όρων](#), όπου μεταξύ άλλων νομικών όρων που αφορούν το αθηναϊκό πολίτευμα ανιχνεύεται ο τύπος «ἀπράγμων».

Από την [Ψηφιακή βιβλιοθήκη του Περσέα](#) να ανιχνεύσετε [στο λεξικό Liddell-Scott](#) τη σημασία της λέξης «ἀπράγμων», αφού ανατρέξετε και στα κείμενα που παρατίθενται εκεί.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω:

- α. Να συντάξετε ερμηνευτικό λήμμα για τη λέξη, κατάλληλο να δημοσιευτεί σε ηλεκτρονικό λεξικό.
  - β. Να εξηγήσετε γιατί η απραγμοσύνη δε θεωρείται χαρακτηριστικό του αθηναίου πολίτη σε ένα σύντομο κείμενο 150 λέξεων.
2. Λαμβάνετε μέρος σε μια εκστρατεία ευαισθητοποίησης των συμμαθητών σας για συμμετοχή στην επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η μαθητική κοινότητα. Αντιλαμβάνεστε να κατασκευάσετε με όποιο ηλεκτρονικό μέσο επιθυμείτε ή γνωρίζετε καλύτερα τη χρήση του (π.χ. [VuVox](#), [Prezi](#), [Movie](#)

[Maker](#)) μια αφίσα παρακίνησης, όπου θα αξιοποιήσετε όσα γράφει εδώ ο Θουκυδίδης και η οποία θα αναρτηθεί στο ιστολόγιο του σχολείου.

3. Να ανατρέξετε στην ιστοσελίδα που αφορά τη [δημόσια οικονομική πολιτική](#) της Αθήνας.

Να παρακολουθήσετε το [βίντεο](#) (το πρώτο από τα οκτώ) από την κωμωδία του Αριστοφάνη «Αχαρνής», όπου ο Δικαιοπόλις καυτηριάζει την απροθυμία των βουλευτών να πάρουν αποφάσεις για τον πόλεμο και στηλιτεύει τη διαφθορά. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, θα προετοιμάσετε τα κύρια σημεία μιας ομιλίας που θα διαρκεί επτά λεπτά (7') και θα αναφέρεται στα μελανά σημεία του αθηναϊκού πολιτεύματος.

Φύλλο Εργασίας 3

Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΧΟΥΣ

«Και είμαστε αντίθετοι προς τους περισσότερους και στις καλές μας πράξεις γιατί δεν κάνομε φίλους εκείνους που μας ευεργετούν, αλλά εκείνους που ευεργετούμε εμείς. Πιο σίγουρος φίλος είναι όποιος έχει κάνει το καλό, έτσι ώστε να το διατηρεί σα χρέος από τον άλλον με την καλή του προαίρεση σ' εκείνον που αυτός την έδωσε. Εκείνος όμως, που χρωστάει αντίχαρη, δεν είναι τόσο πρόθυμος, ξέροντας πως θ' ανταποδώσει μια παλιά γενναιοψυχία, κι όχι για να του χρωστούνε χάρη αλλά σα χρέος. [2.40.5] Και μόνοι εμείς παρέχομε την ευεργετική μας βοήθεια χωρίς δισταγμό στηρίζοντάς την όχι στον υπολογισμό του συμφέροντος, αλλ' από πίστη στην ελευτερία.»

1. «Σταδιακά η Δηλιακή Συμμαχία μετατράπηκε σε αθηναϊκή ηγεμονία»: να εισέλθετε στην ιστοσελίδα για την [Πεντηκονταετία](#) και ανοίγοντας όλους τους υπερδεσμούς που εμφανίζονται, να αποδελτιώσετε τους παράγοντες που οδήγησαν στην κυριαρχία των Αθηναίων.
2. Να εισέλθετε στον ιστότοπο του [«Μικρού Απόπλου»](#), να εντοπίσετε και να μελετήσετε [τον διάλογο Αθηναίων – Μηλίων](#) σε μετάφραση του Ελευθερίου Βενιζέλου. Κατόπιν, να δημιουργήσετε πίνακα με τρεις στήλες, στην πρώτη από τις οποίες θα φαίνεται το σημείο του κειμένου, στη δεύτερη η μετάφρασή του και στην τρίτη ένα χαρακτηριστικό του ήθους των Αθηναίων που θα επιλέξετε εσείς. Να συγκρίνετε τον πίνακα με εκείνον που δημιουργήσατε στο εισαγωγικό Φύλλο Εργασίας.
3. Να διαβάσετε το άρθρο [«Τα Μεγάλα Διονύσια της αθηναϊκής υπερδύναμης»](#). Πρόκειται για κείμενο του καθηγητή Μ. Τιβέριου σχετικά με τη συμπεριφορά των Αθηναίων στο απόγειο της δύναμής τους. Λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα της δραστηριότητας 2, όσα διαβάσατε και τα λεγόμενα του

Περικλή, να συγκεντρώσετε τα συμπεράσματά σας σε ένα κείμενο με τίτλο:
«Αλήθειες και ψεύδη για τη σχέση των Αθηναίων με τους συμμάχους τους».

ΕΠΙΛΟΓΙΚΟ ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Να αναζητήσετε τη σημασία της λέξης «βραχυλογία» στο [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) του Μ. Τριανταφυλλίδη, που θα βρείτε στον ιστότοπο της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα. Κατόπιν, να κάνετε *Αποστολή στα σώματα* και να διαβάσετε τις δύο αναφορές που προκύπτουν. Τέλος, να εντοπίσετε και να αποκαταστήσετε τις βραχυλογίες με διαφορετικό χρώμα στο κείμενό μας, αφού το *αντιγράψετε* και το *επικολλήσετε* στο Word.
2. Να εισέλθετε στον ιστότοπο της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και ακολουθώντας τη διαδρομή: *Αρχαία ελληνικά* → *Εργαλεία* → *Σώματα κειμένων* → *Ανθολόγιο Αττικής Πεζογραφίας* → *Κατάλογος κειμένων*, να εντοπίσετε το έργο του Ισοκράτη «Πανηγυρικός». Να μελετήσετε τα [κεφάλαια 100 - 109](#) σε μετάφραση της Στ. Μπαζάκου.
Να συγκεντρώσετε σε πίνακα τις ομοιότητες και τις διαφορές των δύο κειμένων.
3. Αφού λάβετε υπόψη σας όλα όσα μελετήσαμε, να συγκεντρώσετε τα συμπεράσματά σας σε ένα άρθρο με τίτλο «Οι δύο όψεις της αθηναϊκής δημοκρατίας».

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο θα μπορούσε να επεκταθεί και να εμπλουτιστεί με την παρεμβολή άλλων αρχαίων κειμένων που σχετίζονται με το δημοκρατικό πολίτευμα είτε θεωρητικά (π.χ. Αριστοτέλης, «Πολιτικά» - Πλάτων, «Πρωταγόρας») είτε αποτυπώνουν την αντιμετώπιση του πολιτεύματος και των θεσμών από τους απλούς πολίτες (π.χ. κωμωδία, ρητορικοί λόγοι), ώστε να δοθεί μια πιο σφαιρική εικόνα. Επίσης, οι μαθητές θα μπορούσαν με την καθοδήγηση του καθηγητή τους να δημιουργήσουν μια διαδικτυακή κοινότητα διαλόγου σχετικά με τη συμμετοχική δημοκρατία. Ο ρόλος του καθηγητή στην περίπτωση αυτή θα συνοψιζόταν στην επιλογή συγκεκριμένων αρχαιοελληνικών κειμένων που θα αποτελούσαν τη βάση τις διαδικτυακής συζήτησης.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Σκόπιμα οι δραστηριότητες που επιλέγονται είναι λίγες στον αριθμό για να μπορούν να υλοποιηθούν και να παρουσιαστούν σε μία διδακτική ώρα, έτσι ώστε να υπάρχει σχετική αυτοτέλεια με δεδομένο το γεγονός ότι το μάθημα διδάσκεται για μία ώρα εβδομαδιαίως. Το πρόβλημα του διαθέσιμου και διατιθέμενου χρόνου εξακολουθεί να αποτελεί δυσκολία στην εφαρμογή παρόμοιων σεναρίων. Επίσης, μια ανακολουθία αποτελεί το γεγονός ότι αφιερώνουμε περισσότερες από τις προβλεπόμενες από το Αναλυτικό Πρόγραμμα διδακτικές ώρες για τη διδασκαλία της συγκεκριμένης ενότητας και, τέλος, πρέπει να συνεκτιμηθεί και η κόπωση των μαθητών από την ενασχόληση με το ίδιο αντικείμενο.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαρμάζης, Ν. Δ. 1999. *Διδακτική των αρχαίων ελληνικών. Από την παράδοση στην ανανέωση της διδακτικής μεθόδου*. Αθήνα: Πατάκης.

Κουτσογιάννης, Δ. 2008. «Διδακτική Φιλολογικών μαθημάτων και ΤΠΕ: Εισαγωγή & Θεωρητικό πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας και αξιοποίηση των ΤΠΕ». Στο *Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία: Επιμορφωτικό υλικό για την εκπαίδευση εκπαιδευτικών*, τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ 02. Πάτρα: ΙΤΥ, σελ. 53 - 81.

<http://blogs.sch.gr/evstamou/files/2008/09/ylikope02.pdf>

Ματσαγγούρας, Η. 1999. *Θεωρίες Μάθησης*. Αθήνα: Gutenberg.

Ξωχέλλης, Π. 2005. *Ο εκπαιδευτικός στον σύγχρονο κόσμο*. Αθήνα: «Τυπωθήτω» - Γ. Δαρδανός.